

**THE OBJECTIVITY PROBLEM OF HISTORICAL DISCOURSE.
FROM HERDER TO METHODENSTREIT**

Mădălin Onu, PhD, Postdoc Researcher, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: The problem of method in cultural sciences has generated, after 1880, an important controversy known as Methodenstreit. She started as a debate between the historians in the German area (represented by Gustav von Schmoller) and the utilitarianism followers and economists from Vienna (through Carl Menger). The central questions towards focused their efforts concerned the possibility of establishing a particular method for Geisteswissenschaften (sciences of spirit), distinct from that of natural sciences, implicitly the differentiation between the phenomenal area of natural sciences and that which is specific to history and to other cultural and social sciences. At the same time was raised the question regarding the connection between the social and political sciences and between the theoretical side of first and the praxis side of the second group of disciplines. From this point arise the questions about the objectivity as their foundation.

In Methodenstreit Heinrich Rickert had a substantial contribution. In Die Grenzen der naturwissenschaftlichen Begriffsbildung he tried to establish the fundamentals of a historical science that can provide a valid comprehension of the past. Also, starting from here, he has expanded his researches upon the possibility of objectivity in cultural science, fructifying, on one hand, the Kantian theory, but continuing, on the other hand, the separation of the sciences of spirit from Hegel.

We aim, through this paper, to pursue the way in which the neo-Kantian authors like Wilhelm Windelband or Heinrich Rickert solved and reshaped the possibility of an objective discourse in history - problem raised by important authors of the philosophy of history as Herder, Hegel or Leopold von Ranke.

Keywords: objectivity, Methodenstreit, Rickert, Windelband, Herder, Hegel

Școala neo-kantiană de la Baden a avut un rol substanțial în dezvoltarea științelor spiritului, conferindu-le o orientare critică centrată asupra posibilității obiectivității. Alternativa prin care se dorea depășirea filosofiei speculative a fost teoria cunoașterii de tip axiologic. Această posibilitate își propunea, să se distanțeze atât modalitatea iluministă de comprehensiune a trecutului, promovată, în Franța, de autori ca Montesquieu sau Voltaire, cât și cea, opusă, pe care o propunea Herder în spațiului german. Totodată, ei respingeau posibilitatea cuprinderii speculative a raționalității istorice prin care Hegel vroia să descopere restul providențial incognoscibil la care se oprea filosofia istoriei lui Herder. Iar asta chiar dacă interpretarea pe care au operat-o asupra scrierilor lui Hegel a fost, nu de puține ori, sumară și trunchiată. Autorul *Fenomenologiei spiritului* nu elimina libertatea individului, înscriind acțiunea agentului în logica abstractă a spiritului, așa cum pretindeau ei; nu deducea, în afara realului concret, individualul din universal ci, din contra, urmărea auto-apariția sa pe baza raportării constante a conceptului la mundaneitate, a conștiinței la lumea istorică.

Ideea unei comprehensiuni a lumii cu ajutorul valorilor fusese deja enunțată de Hermann Lotze. Acesta, respingând cu vehemență posibilitatea sistemului idealist și considerând rațiunea speculativă un construct artificial, a încercat o întemeiere a axiologiei pe baza judecăților estetice și a valorii paradigmatică a frumosului. Impactul a fost însă mai restrâns decât ar fi sperat, următoarea generație preluând conceptul generic de valoare, felul particular în care o întâlnim în cultură, dar renunțând în totalitate la componenta estetică.

I. Wilhelm Windelband se opune, astfel, de pe pozițiile neo-kantianismului, noului curent pozitivist pentru care doar datele empirice pot pretinde a fi adevărate iar singura metodologie validă este cea construită urmărind modelul științelor naturale. Însă, deși se distanțează considerabil de Hegel, este, spre deosebire de urmașii săi, foarte atent la direcțiile filosofice indicate de el. Vorbind, de pildă, despre modul în care procedează filozofia, el este de acord că aceasta trebuie să surprindă necesitatea evoluției gândirii umane, începând cu ideile naive despre lume și viață și depășindu-le, în urma sesizării contradicției interne, asemenea procesului din *Fenomenologia spiritului*, însă fără a apela la “explicațiile misterioase prin care el [Hegel] acoperă schimbarea”¹. De asemenea, cât privește evoluția concretă a istoriei, el este de acord că în spatele acțiunii individuale există o ordine universală: “Toate marile acțiuni ale personalităților istorice, așa cum a spus în mod excelent Hegel, sunt bazate pe faptul că energia pasională a dorinței lor este direcționată spre exact aceleași scop ca și energiile conducătoare ale vieții colective care, însă, nu au fost în mod deplin conștientizate”². Iar acest progres este, la fel ca pentru Hegel, progresul spre obiectizarea libertății: “Din moment ce autoformarea umanității este pentru noi înțelesul ultim al progresului istoric și dacă, autoformarea înseamnă, de asemenea, autodeterminare, putem adopta formula lui Hegel că istoria progresului rezidă în conștiința libertății. În această idee avem sfârșitul fără de care este imposibil să vorbim de progres”³.

Pe de altă parte, în lucrarea *Istoria și științele naturale*, el urmează modelul idealist pentru care adevărul nu este unul de tipul *adequatio rei et intellectus*. Spre deosebire de aceasta el definește adevărul ca valoare ce este atribuită propozițiilor, reorientând logica spre axiologie: “dacă adevărul este o valoare, acest lucru implică subordonarea logicii teoriei valorilor”⁴. Totodată, doctrina sa repune în discuție, de pe aceste poziții, problema individualității, asupra căreia idealismul (înțeles prin prisma noului curent filosofic) nu se oprea așa cum ar fi trebuit. Din moment ce avem ca problemă centrală valoarea, obiectul acesteia trebuie privit în unicitatea sa. Valoarea este purtată de un obiect individual: “În unicitate, în caracterul incomparabil al obiectului se înrădăcinează toate sentimentele noastre legate de valori”⁵. Dacă în locul acestui obiect am avea de-a face cu un eveniment istoric recurent, acestuia nu i-am putea atribui o semnificație axiologică.

Conform lui Windelband, nici una dintre științele naturii nu poate oferi o cale de acces spre particularitatea evenimentului unic. Căci ele caută proprietăți comune unei clase de obiecte în timp ce noi avem nevoie de o privire care să îl pună în lumină în caracterul lui particular. Supus metodicii științelor naturale, el ar fi redus, în mod mecanic, la o entitate înțeleasă în mod abstract printr-un concept general. Pentru a clarifica acest lucru Windelband diferențiază științele nomotetice de cele ideografice. Scopul primelor este să pună la punct un sistem de reguli și principii abstracte cu ajutorul cărora să poată fi derivate proprietățile obiectelor. Pentru cea de-a doua clasă de științe esențial nu este descoperirea unei legi

¹ Wilhelm Windelband, *Einleitung in die Philosophie*, J. C. B. Mohr, Tübingen, 1920, pp. 16-17.

² *Ibidem*, p. 334.

³ *Ibidem*, p. 352.

⁴ Guy Oakes, Guy, “Value theory and the foundations of the cultural sciences. Remarks on Rickert”, în Peter Koslowski, *Methodology of the social sciences, ethics and economics in the newer historical school*, Springer, Berlin/Heidelberg, 1997, p. 64.

⁵ Wilhelm Windelband, “Histoire et sciences de la nature”, în *Les Études philosophiques*, Nr. 1, Ianuarie – Martie 2000, p. 13.

generale unificatoare ci surprinderea singularului fenomenului. Istoria trebuie să aibă întotdeauna în vedere acest țel. În discursul pronunțat în fața întrunirii Rectoratului Universității din Strasbourg, în 1894, Windelband insistă asupra acestui lucru: “Cunoașterea obținută prin gândirea nomotetică permite să fie produse instrumentele prin care dominația omului asupra naturii nu se oprește din a se dezvolta din ce în ce mai mult. Dar nu contează într-o mai mică măsură faptul că orice activitate îndreptată spre un scop, în cadrul comunității umane, trimite la experiențele cunoașterii istorice⁶”.

Istoria trebuie să se axeze pe cercetarea acelor aspecte ale societății care nu pot fi deduse din legile generale ci care, în caracterul lor individual, trebuie înțelese prin conotația lor valorică. Acest lucru însă nu poate avea o îndeplinire exhaustivă. Căci, recunoaște Windelband, în tot ce este experimentat pe planul istoric și individual rămâne un reziduu al faptelor incompreensibile, ceva care este “inexprimabil și indefinibil⁷”.

II. Având ca pilon central idealismul critic al lui Immanuel Kant, Rickert dezvoltă o teorie a cunoașterii ce are ca scop depășirea a ceea ce urmașii filosofului din Königsberg au etichetat, în doctrina sa, ca fiind subiectivism. Acesta este țelul gnoseologic pe care și-l propune Rickert în lucrarea *Obiectul cunoașterii*. Pe urma dezvoltării metodice a acestui impas privind problema cunoașterii, el ajunge sa-și definitiveze teoria sa proprie asupra valorilor. Rickert observă că procesul cunoașterii nu funcționează, în realitate, ca activitate pur intelectuală: el nu poate fi despărțit de judecată. Or, acest lucru implică prezența, în cadrul său, a activităților auxiliare umane ca voința și emotivitatea. Dacă, neținând cont de acest fapt, valorile erau plasate, până atunci, în actele intelectuale ce vizau exclusiv practica, în urma acesteia nu mai putem trece cu vederea că ele modelează cunoașterea prin faptul că orice judecată a ei este un act intențional, cum ar spune

Valorile sunt independente de real (care este doar suport pentru ele). Ele nu pot fi identificate cu scopuri sau finalități. Nu putem pune semnul de egalitate între valoare și validitate (cum făcea Lotze). Ele pot fi valabile, dar continuă să existe chiar și atunci când nu sunt recunoscute. Criteriul prin care le putem diferenția de domeniul existenței este cel negativ. Din negarea existenței rezultă non-existența, din negarea valorilor poate să rezulte și neantul dar și valoarea negativă: “Acest criteriu îl putem dobândi cu ajutorul negației. Negația cuplată cu un concept existențial are un singur înțeles iar cea cuplată cu un concept valoric are două înțelesuri⁸”.

Se impune însă, de la bun început, o distincție operativă. Și anume între valorile teoretice și valorile non-teoretice, ultima categorie incluzând pe cele morale, estetice sau religioase. Hermann Lotze reducea toate valorile la forma estetică, în special la cea a frumosului ca valoare centrală a teoriei sale axiologice. Rickert respinge această teză. Judecățile sunt raportate de prima dintre cele două categorii, ce-a de-a doua determinând actele ce țin de sfera subiectivă: cele de voință și cele emoționale. “Valorile teoretice sunt demonstrate în mod logic și pot fi fondate rațional (*rational begründet*)⁹, celelalte putând fi

⁶ *Ibidem*, p. 11.

⁷ *Ibidem*, p. 16.

⁸ Heinrich Rickert, “Obiectul cunoașterii: sens și valoare”, în Alexandru Boboc, *Filosofi contemporani*, vol. II, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2006, p. 169.

⁹ Georges Gurvitch, *op.cit.*, p. 81.

doar constatate. Primele sunt generale și au o tendință monistă, ultimele sunt ale singularului, au o tendință pluralistă și sunt în continuă schimbare și transformare. Acest caracter le obligă ca în abordarea lor punctul inițial să fie cel al datelor empirice. În cazul științelor culturii aceasta nu poate fi altul decât istoria – știință a cărei metodă, susține Rickert, trebuie să vizeze individualul. “Filosofia valorilor non teoretice nu poate, din această cauză, să procedeze decât într-o manieră empirică iar sistemul valorilor diferențiat, stabilit prin analiza filosofică, nu poate decât să rămână întotdeauna deschis”¹⁰.

În cadrul acestui sistem, chiar dacă punctul de pornire este cel al datului empiric iar valorile apar pe latura subiectivității, unele dintre ele pot pretinde valabilitate obiectivă. Printre acestea se numără: cele cu caracter subiectiv individual, altfel spus cele atașate preferințelor individului particular; cele economice și vitale al căror caracter este de subiectivitate generalizată precum și cele fondate în colectivitate dar recunoscute ca obiective – valorile ideale (etice, estetice și religioase). Rickert observă, în cadrul științelor culturii, existența contrariilor pe care îi urmărește în influența lor reciprocă. Fiecare este definit pornind de la celalalt¹¹ (heterologie): eul transcendental – realitatea experimentală; subiect – obiect; sensibil / observabil – inteligibil; general-individual; valoare-nonvaloarea; natural-cultural. Acest lucru se aseamănă cu dialectica hegeliană dar numai în ceea ce privește forma. Rickert nu propune unificare ci păstrarea dihotomiilor.

Științele naturii se deosebesc de cele ale culturii pentru că există două metodologii prin care datele provenite pe urma sensibilității pot fi prelucrate. În cadrul primelor, legile generale precum și legăturile dintre ele constituie scopul cunoașterii. Ele sunt cu atât mai pertinente cu cât se ridică deasupra diversului empiric, desăvârșirea constând în descoperirea unui principiu unic universal. Această direcție, aplicată științelor culturii, ar face însă să dispară individualul evenimential precum și bogăția sa de calități care îl circumscriu. De aceea, în cazul lor, trebuie să părăsim domeniul legilor. Infinitul sensibil nu poate fi surmontat, aici, decât organizându-l într-o devenire singulară, selectând materia în funcție de raportarea acesteia la valori¹²: “adevărata problemă este deci nu de a construi o știință care să reunească datul singular și care să neglijeze elementele fizice ci să determinăm o știință care, cu ajutorul instrumentelor generale, să conserve, din realitatea singulară, ceva mai mult decât științele naturii”¹³. Acesta este și motivul pentru care Rickert decide să nu mai folosească termenul *Geisteswissenschaften* înlocuindu-l cu *Kulturwissenschaften*. El își justifică alegerea, în prefața lucrării *Kulturwissenschaft und Naturwissenschaft*, prin cerința, pe care o consideră a fi esențială, de a căuta și surprinde aspectele individuale a societății pentru a putea obține, mai apoi, o comprehensiune adecvată asupra ei. De aceea, spune el, viața culturală, prin particularitatea conținutului său, trebuie să fie prezentată într-o manieră individualizantă, acest lucru nefiind sugerat de termenul *spirit* (*Geist*)¹⁴.

Pentru ca un obiect să poată fi prins în câmpul cunoașterii, asupra lui trebuie să fie instituite concepte menite să îl reprezinte. Windelband, cum am văzut, ridicase deja

¹⁰ *Ibidem*, p. 82.

¹¹ Cf. Anton C. Zijderveld, *Rickert's relevance. The ontological nature and epistemological functions of values*, Brill, Leiden/Boston, 2006, p. 39.

¹² Raymond Aron, *La philosophie critique de l'histoire*, J. Vrin, Paris, 1950, p. 117.

¹³ *Ibidem*, p. 119.

¹⁴ Heinrich Rickert, *Știința culturii și știința naturii*, Editura Grinta, București, 2012, p. 19.

interogația privitoare la modul în care se formează conceptele. Acestea trebuie să poată da seama de individualitatea fenomenului în cadrul științelor ideografice, nu să desemneze o proprietate generală comună unei mulțimi de obiecte. La Windelband însă, între concept și realitate rămânea un *hiatus irrationalis*¹⁵. Pentru a putea surprinde realitatea în caracterul ei particular, conceptualizarea trebuie să fie înfăptuită raportând elementele vizate la valori. Cercetându-i, altfel spus, relevanța valorică. Raportând această teorie gnoseologică la lumea culturii observând cum, ceea ce are relevanță valorică, sunt *centrii istorici i.e.* acei oameni care își răsfrâng valorile asupra întregului cumul de fenomene istorice din perioada respectivă. Rolul valorilor este doar acest tip de definire a individualului nu enunțarea de judecăți apreciative sau depreciative asupra sa.

Atitudinea lui Rickert în ceea ce privește filosofia istoriei este una critică (în sens kantian). El încearcă să vadă cum este posibilă receptarea și înțelegerea trecutului în manieră științifică. Altfel spus, în afară unui sistem metafizic dogmatic ale cărui concluzii nu pot fi validate în mod riguros. De aceea a și conceput, înainte de toate, o logică a cunoașterii axată pe modul în care sunt constituite conceptele (*Begriffsbildung*) și pe felul în care ne folosim de ele pentru a judeca. În continuare, istoria poate fi reconstruită pe baza axiologică pe care o fondează și prin care evenimentul poate fi surprins în caracterul său individual. “Istoria are ca obiect indivizii, ea își selecționează materia raportând fenomenele la valori”¹⁶. Ele au o funcție asemănătoare legilor științei atunci când fenomenul vizat este individualitatea semnificativă: ne ajută să nu ne pierdem într-o multitudine de calități, de persoane și de obiecte. Pentru a lua în câmpul cercetării procesul istoric se impun, astfel, două condiții¹⁷: prima este clarificarea conținutului, prin notele sale caracteristice (al actanților, ale epocii etc.); ce-a de-a doua este raportarea lor la o valoare (*Wertbeziehung*) care să le conferă statutul de fenomen al științelor culturii (căci cele din științele naturii sunt neutre din punct de vedere axiologic – *Wertfrei*). Astfel raportate, ele nu sunt evaluate sau judecate, ci doar este constatat faptul istoric. De asemenea, deși valoarea este generală, ea poate, spre deosebire de conceptele din *Naturwissenschaften* să individualizeze obiectul care o poartă, evidențiindu-i particularul și nu elementele comune ale clasei din care face parte.

Rickert, însă, se opune = înțelegerii de tip psihologic a istoriei. El nu este de acord nici cu psihologia specială prin construcția căreia Dilthey pretindea a fi posibilă comprehensiunea. Pentru el înțelegerea intuitivă care reiese din literatură este mai benefică științei istorice decât ultima. Căci procesul de comprehensiune implică două demersuri¹⁸: înțelegerea singularului și reconstrucția stării de spirit care este exprimată de acesta cu ajutorul tuturor cunoștințelor de care dispunem. Nu este vorba, prin urmare, despre o construcție artificială a valorilor ci de observarea modului în care ele apar în culturile trecutului precum și de felul în care sunt acceptate de toți membri comunității culturale. De aceea nu este necesar un principiu exterior care să le explice sau să le unifice. Rickert se apropie foarte mult de doctrina idealistă

---

¹⁵ Guy Oakes, “Value theory and the foundations of the cultural sciences. Remarks on Rickert”, în Peter Koslowski, *Methodology of the social sciences, ethics and economics in the newer historical school*, ed. cit., p. 67.

¹⁶ Raymond Aron, *op. cit.*, p. 120.

¹⁷ Cf. Mircea Florian, *Introducere în filosofia istoriei*, Editura Garamond, București, 1996, p. 48.

¹⁸ Raymond Aron, *op. cit.*, p. 130.

hegeliană atunci când preia ideea lui Windelband conform căreia devenirea implică realizarea treptată a libertății omului.

Data fiind însă limitarea sistemului de valori la o societate anume, așadar la un moment al procesului devenirii, știința istoriei nu poate atinge idealul de obiectivitate decât parțial. Istoricul încearcă să regăsească valorile comunității pe care o studiază și prin care obține o deschidere asupra trecutului. Dar nu poate apela la un sistem încheiat și universal al valorilor. Din această cauză istoria universală este “o filosofie a devenirii, ea nu este o cunoștință a realului ci o interpretare a trecutului în lumina ideilor”¹⁹.

III. Soluția oferită de Max Weber problemei obiectivității metodologice se sprijină pe teoria obiectivității valorilor a lui Rickert precum și pe dezvoltarea sa privind ideea de logică a științei. Avându-le pe acestea ca punct de pornire, Weber analizează modul în care realității empirice determină procesul de formare a conceptelor pentru a putea clarifica, mai apoi, interogația privind obiectivitatea conceptelor, legătura dintre valorile subiective și concepte precum și condițiile de constituire a obiectelor cunoașterii. Pe scurt, întrebarea căreia încearcă să-i răspundă este: în virtutea cărui teme putem selecta acele fenomene importante și semnificative ale devenirii culturale?

Răspunsul său are ca punct de sprijin termenul *Wertbeziehung* (raportarea la valori). “Atât Weber cât și Rickert disting în mod repetat relația valorică teoretică (*Wertbeziehung*) de judecata de valoare practică (*Werturteil*) sau de valorizare (*Wertung*)”²⁰. Obiectul științelor culturii, spre deosebire de fenomenul natural aflat sub incidența legilor generale, trebuie să fie înțeles prin prisma setului de valori pe care îl poartă. “Raportarea realității la valori, apoi ordonarea fragmentelor detașate prin prisma semnificației lor culturale constituie un mod de a proceda rațional, chiar dacă raționalitatea, în acest caz, nu atinge rigoarea cu care științele naturii ne-au obișnuit”²¹. Prin urmare, acele fenomene semnificative de care cercetătorul trebuie să țină seama sunt cele ce pot fi definite prin raportarea la valoare. Semnificația lor trebuie să stea în centrul preocupării din cadrul domeniului științelor culturii. Pe baza ei, în caracterul său de structură teoretică, pot fi selectate fenomenele relevante. “Domeniul valorilor este raționalizat de un proces de depersonalizare și intelectualizare în care valorile sunt articulate, clarificate și detașate de originile voliționale și emoționale”²². În domeniul *Kulturwissenschaften*, modul de lucru prin care trebuie folosite aceste tipuri de valori este, mai curând, cel descriptiv și comprehensiv, nu cel evaluativ. *Idealtipurile* sunt constructe menite să-i faciliteze cercetătorului judecățile de atribuire (mutând valorile din domeniul practic în cel al teoriei și al interpretării), să-l ajute să ordoneze realitatea și să-i limpezească conținutul ei empiric, dar nu să o evalueze. “Un *idealtip*, așa cum îl concepe Max Weber, constituie față de orice interpretare și evaluare a realității o instanță de control, total neutră din punct de vedere axiologic”²³. Rezultatul acestui proces de raționalizare este că ”implicarea

¹⁹ *Ibidem*, p. 140.

²⁰ Jay A. Ciaffa, *Max Weber and the problem of value-free social science*, Associated University Press, Londra, 1998, p. 64.

²¹ Nicolae Râmbu, *Tirania valorilor. Studii de filosofia culturii și axiologie*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2006, p. 390.

²² Guy Oakes, “Rickert’s value theory and the foundations of Weber’s Methodology”, în *Sociological theory*, Vol. 6, Nr. 1, 1988, p. 40.

²³ Nicolae Râmbu, *Tirania valorilor. Studii de filosofia culturii și axiologie*, ed. cit., p. 395.

personală este înlocuită de contemplarea impersonală, atitudinea pasională a participării de cea purificată de pasiuni a atitudinii științifice”²⁴.

Științele culturii sunt *Wirklichkeitswissenschaften* - științe ale realității concrete²⁵ ce au ca obiect central individualul. În acest punct Weber preia ideea, la origine hegeliană, dar transformată și adaptată de Rickert, conform căreia valorile nu sunt constante ale istoriei ci sunt afectate de aceasta și, prin urmare, transformate odată cu ea. Științele culturii nu pot funcționa, așadar, fără a lua în calcul pluralitatea și variabilitatea valorilor ce îi stau la temelie. Schimbările lor trebuie sesizate conform constituției axiologice inerente a domeniului cultural. Însă acest lucru implică, de asemenea, și o constituție negativă. Căci caracterul subiectiv generează, alături de ceea ce Weber numește “eterna tinerețe a lor” și continua criză identitară. Corolarul acestui lucru este că, dat fiind caracterului lor schimbător, ne aflăm întotdeauna în imposibilitatea de a stabili o ierarhie puternică în sistemul valorilor. Mai mult, nu putem trasa o delimitare strică între cele instrumentale, subiective și cele obiective din care ar trebui să fie deduse primele. Conflictul lor va rămâne întotdeauna deschis (motiv pentru care suntem nevoiți să acceptăm caracterul, la limită, irațional al domeniului lor). “Sferele valorice ale religiei, politicii, comerțului, artei, eroticului și științei devin, în mod crescător, autonome și funcționează în conformitate cu imperativele lor imanente. (...) Conflictul dintre sferele de valori devine inevitabil și principiul incomensurabil care guvernează fiecare sferă face ca rezolvarea acestui conflict să fie imposibilă”²⁶.

Acest lucru implică o dificultate pentru a cărei rezolvare Weber apelează la filosofia lui Rickert. Nu putem să ne folosim de *Wertbeziehung* decât pe baza unor criterii variabile (și am insista spunând, variabile istoric). Pe acest sol sunt extrase, din realitate, elementele necesare constituirii culturii ca domeniu al *Kulturwissenschaften*: “problema criteriilor Weber o rezolvă prin apelul substanțial la gnoseologia axiologică a lui Rickert”²⁷. Acesta, după cum am văzut, încercase să clarifice dificila problemă a validității valorilor pentru a putea, mai apoi, să explice modul în care putem defini un fenomen ca aparținând domeniului cultural. Odată cu el putem pune pe seama filosofiei sarcina de a căuta un principiu (al valorilor) și care să nu aparțină nici uneia dintre cele două clase de valori dar care să permită stabilirea înțelesului cultural a fenomenului. Rickert insistă, de altfel, spunând că ele sunt, în fapt, angajamente între care acesta este nevoit să opteze. Concluzia sa este că adevărul în științele culturale este dat de ceea ce comunitatea respectivei perioade pretinde și acceptă ca adevărat. Semnificația unui fenomen cultural și fundamentul lui, spune Weber, “nu pot fi deduse însă din nici un sistem de legi, fie el cât se poate de perfect, și nici nu-și pot găsi aici justificarea și inteligibilitatea (...)”²⁸. Atunci când Weber vorbește de o înțelegere a sensului unui fenomen cultural el folosește, tocmai din acest motiv, adjectivul “obiectivat” (*objektiviert*), nu “obiectiv” (*objektiv*). Înțelesul, în sensul de *semnificație culturală* (*Kulturbedeutung*) se

²⁴ Guy Oakes, *op. cit.*, p. 40.

²⁵ “Științele culturii sunt (...) științe ale realității, în sensul că ele au ca obiect realitatea vieții care ne înconjoară, lumea istoriei, a culturii și civilizației, infinită în manifestările ei” - Nicolae Râmbu, *op. cit.*, p. 389.

²⁶ Guy Oakes, *op. cit.*, p. 41.

²⁷ *Ibidem*, p. 42.

²⁸ Max Weber, *Teorie și metodă în științele culturii*, Polirom, Iași, p. 34.

formează (se obiectivează) în lumea de semnificații ale culturii și poate suferi un proces de conversie și schimbare odată cu trecerea timpului²⁹.

Spațiul de joc al adevărului este delimitat, pe de-o parte de neutralitatea axiologică, pe cealaltă parte de raportarea valorică (*Wertfreiheit* și *Wertbeziehung*)³⁰. Weber împrumută conceptul *relație valorică*, ba mai mult, îl împrumută limitându-se la explicațiile precursorului sau. Dar face astfel fără a accepta ambiția lui Rickert de a construi un sistem științific al valorilor. Weber nu este atras de acest ideal metodic. Din contra, el pune ca bază pentru axiologia sa teza conform căreia există sfere de valori diferite, care nu pot fi unificate și care sunt sortite să rămână ireconciliabile³¹. În științele culturii nu avem de-a face cu o cunoaștere obiectivă (în sensul celei din cadrul științelor naturii). “Nu există o analiză științifică *obiectivă* pur și simplu a vieții culturale sau a *manifestărilor sociale* (...) nu există o analiză independentă de punctele de vedere particulare și *unilaterale* după care aceste fenomene (...) au fost alese ca obiect de cercetare³²”. Cunoașterea este condiționată de sistemul valoric al cercetătorului.

BIBLIOGRAFIE:

- Aron, Raymond, *La philosophie critique de l'histoire*, J. Vrin, Paris, 1950.
- Bruun, H. H., , “Weber on Rickert: From value relation to ideal type”, în *Max Weber Studies*, 1.2, 2001, p. 138 – 160.
- Ciaffa, Jay A., *Max Weber and the problem of value-free social science*, Associated University Press, Londra, 1998.
- Florian, Mircea, *Introducere în filosofia istoriei*, Editura Garamond, București, 1996.
- Geyer, Carl Friedrich, *Einführung in die Philosophie der Kultur*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1994.
- Gurvitch, Georges, “La théorie des valeurs de Heinrich Rickert”, în *Revue Philosophique de la France et de l'Étranger*, Tomul 124, Nr. 9/10, 1937.
- Oakes, Guy, “Rickert’s value theory and the foundations of Weber’s Methodology”, în *Sociological theory*, Vol. 6, Nr. 1, 1988.
- Oakes, Guy, “Value theory and the foundations of the cultural sciences. Remarks on Rickert”, în Koslowski, Peter, *Methodology of the social sciences, ethics and economics in the newer historical school*, Springer, Berlin/Heidelberg, 1997.
- Râmbu, Nicolae, *Tirania valorilor. Studii de filosofia culturii și axiologie*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2006.
- Rickert, Heinrich, “Obiectul cunoașterii: sens și valoare”, în Boboc, Alexandru, *Filosofi contemporani*, vol. II, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2006.
- Rickert, Heinrich, *Știința culturii și știința naturii*, Editura Grinta, București, 2012.

²⁹ Carl Friedrich Geyer, *Einführung in die Philosophie der Kultur*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1994, p. 62.

³⁰ H. H., Bruun, “Weber on Rickert: From value relation to ideal type”, în *Max Weber Studies*, 1.2, 2001, p. 138 – 160.

³¹ *Ibidem*.

³² Max Weber, *Teorie și metodă în științele culturii*, ed. cit., p.30.

Weber, Max, *Teorie și metodă în științele culturii*, Polirom, Iași, 2001.

Windelband, Wilhelm, "Histoire et sciences de la nature", în *Les Études philosophiques*, Nr. 1, Ianuarie – Martie, 2000.

Windelband, Wilhelm, *Einleitung in die Philosophie*, J. C. B. Mohr, Tübingen, 1920.

Zijderveld, Anton C., *Rickert's relevance. The ontological nature and epistemological functions of values*, Brill, Leiden/Boston, 2006.

*Această lucrare a fost publicată cu sprijinul financiar al proiectului „Sistem integrat de îmbunătățire a calității cercetării doctorale și postdoctorale din România și de promovare a rolului științei în societate”, POSDRU/159/1.5/S/133652, finanțat prin Fondul Social European, Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.